

этой птицы, в домашнем хозяйстве. Что касается различий, следует отметить в русской культуре параллель «петух / курица» – «мужчина / женщина». Путем сравнения с образом курицы русский человек оправдывает употребление алкоголя. Специфика китайских культурных представлений обусловлена большим вниманием к частям тела птицы, включением образов феникса и ястреба, использованием образов птиц, сделанных из глины. В целом семантика и функции образов петуха / курицы позволяют лучше понять человеческие взаимоотношения как в русской, так и в китайской культуре.

Список использованных источников

1 Даль, В. И. Пословицы русского народа [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rodon.org/dvi/prn0.htm>.

2 Пословицы и поговорки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://uznayslovo.ru/sarticles.php?id_theme=1070.

3 Решетнева, У. Н. Петух/курица в китайских пословицах и поговорках / У. Н. Решетнева // Русско-китайские языковые связи и проблемы межкультурной коммуникации в современном мире: материалы Международной науч.-практ. конф. Омск, 18–19 ноября 2009 года / отв. ред. Л. Б. Никитина. – Омск: Изд-во ОмГПУ, 2009. – 360 с. – С. 219–223 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.omgpu.ru/wp-content/uploads/2009/11/d181d0b1d0bed180d0bdd0b8d0ba.pdf>.

4 Энциклопедия символики и геральдики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.symbolarium.ru/index.php/%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%83%D1%85>.

УДК 393(= 161.3): 393 (= 581)

А. М. Палуян

СВЯТА ПАМ'ЯНННЯ ПРОДКАЎ: БЕЛАРУСКАЯ І КІТАЙСКАЯ ТРАДЫЦЫІ

В статье на примере белорусского праздника Радуница и китайского Цинмин рассматриваются обряды и обычаи, связанные с культом предков. Описаны наиболее характерные для этих праздников действия, их обичи и отличительные черты в обеих культурах.

У традыцыйных абрадах і звычаях беларускага і кітайскага народаў знайшлі адлюстраванне разнастайныя бакі народнай культуры, быту, філасофіі, рэлігіі, светаўспрымання і светаасэнсавання. Выконваючы тое ці іншае абрадавае дзеянне, чалавек верыў, што гэтым забяспечвае сабе і сваім блізкім здароўе, шчасце, дабрабыт. Веданне і дэталёвае выкананне традыцыйных абрадаў і нормаў паводзін стварае чалавеку ці сям'і добрую славу, якая перадаецца з пакалення ў пакаленне і высока ацэньваецца грамадой.

Аб'ектам нашага даследавання сталі звычаі і абрады веснавога свята беларускага і кітайскага народнага календара, звязанага з культам продкаў. У якасці фактычнага матэрыялу выкарыстаны запісы з архіва фальклорнай лабараторыі кафедры беларускай культуры і фалькларыстыкі УА «ГДУ імя Ф. Скарыны», а таксама рускамоўныя публікацыі па кітайскай культуры [1; 2; 3].

І беларускай, і кітайскай традыцыйнай культуры ўласцівы культ продкаў. Менавіта з ім звязана беларускае язычніцкае веснавое свята Радаўніца (Вялікдзень мёртвых), якое адзначаецца на дзвяты дзень пасля Вялікадня. Па дахрысціянскіх уяўленнях у гэты час душы нябожчыкаў вяртаюцца на зямлю, каб даведацца, як жывуць нашчадкі: *У ты дзень усе нябожчыкі ажываюць і прымаюць у госці сваіх родзічаў* (п. Баравое Буда-Кашалёўскага

р-на); *За некалькі дзён да свята родныя прыходзілі на могілкі і прыбіралі там, прыносілі кветкі, вешалі новыя палаценцы, каб памерлыя ўтрам выціраліся чыстымі. Назаўтра ж ужо ішлі празнаваць* (п. Баравое Буда-Кашалёўскага р-на). Але ў некаторых вёсках ручнік не мянялі на новы: *Калі на похараны надзяваюць палаценца, значыць, чалавек ідзе на Божы суд. Калі яго мяняюць – вядуць на суд утарычна* (в. Патапаўка Буда-Кашалёўскага р-на).

Зранку гаспадыня гатавала разнастайныя стравы, колькасць якіх была няпарная (5, 7, 9 і г. д.). Сярод абавязковых страў былі звязаныя з ідэяй ахвяравання продкам тоўстыя бліны з пшанічнай мукі, пафарбаваныя яйкі як міфапаэтычны сімвал першакрыніцы жыцця, сродак часовага ажыўлення мёртвых. Яйкі крыжападобна каталі, а потым пакідалі на курганах і могілках. Гатавалі таксама пірог з яйкамі (сімвал дастатку, багацця, заможнасці), грэцкія бліны, тварог, каўбасы, смажанае мяса, бралі мёд (каб памерлым было соладка на тым свеце). На магілшы расцілалі рушнік, а на яго выложвалі велікодную ежу, прыгатаваную з рання. На магілках плакалі, качалі велікодныя красныя яйца па насыпу. Насып палівалі гарэлкай і мёдам. Затым, сеўшы на магіле, ядзяць. Але перш чым прыступіць да яды, запрашалі памершых пачаставацца. *На магілках астаўлялі патрошку кожнай ежы. Усё, што заставалася з ежы, раздавалі бедным* (в. Поўчын Жыткавіцкага р-на). У некаторых мясцовасцях Беларусі на могілках распальвалі вогнішчы і пяклі на іх яешню. Таму Радаўніца мела яшчэ назву “грэць бацькоў” [4].

Затым вярталіся дахаты і наладжвалі святочны абед: *Потым ідуць дамой. Там абедваюць і памінаюць за сталом памёршых, а ўжо пасля абеду можна весяліцца, скакаць, песні пець* (в. Глазаўка Буда-Кашалёўскага р-на). У некаторых мясцовасцях наладжвалі калектыўнае святкаванне за агульным сталом на могілках: *У нас на кладбішчы ставяць дліныя такія столы, і, як бацюшка пасвеціць, усе людзі садзяцца і абедваюць* (в. Глазаўка Буда-Кашалёўскага р-на).

Своеасаблівым аналагам беларускай Радаўніцы і самым важным вясновым святам, звязаным з памінаннем памерлых, у кітайцаў з’яўляецца Цынмін – свята “чыстага святла”. Адзначаецца яно праз 105 дзён пасля зімовага сонцастаяння і прыпадае на 5–6 красавіка.

Свята Цынмін, або Свята падмятання магіл, цесна звязана з кітайскай традыцыяй культу продкаў і характарызуецца вялікай колькасцю разнастайных абрадаў і дзеянняў.

Зранку гаспадар сям’і павінен быў пакланіцца продкам каля дамашняга алтара і ахвяраваць пяць, восем або дзесяць страў з мясам, пельмені і віно. Затым усе члены сям’і бяруць прыгатаваную папярэдне ежу, неабходную для ахвярапрынашэння рэчы і накіроўваюцца на сямейныя могілкі. Там яны спачатку наводзяць парадак (іншы раз гэта робяць папярэдне), а потым з правага боку ад магілы выстаўляць паднашэнні нябеснаму ўладару і боству зямлі – тры мясныя стравы, тры кубкі віна, пару свечак і тры курьільныя палачкі. Закончыўшы ўшанаванне боства, гаспадар і члены сям’і ставілі па абодва бакі ад надмагільнай пліты запаленыя свечкі, а перад плітой – курьцельніцу з пучком палачак. Тут жа раскладвалі ахвяравальную ежу.

Кожная сям’я клапацілася, каб як мага лепш пачаставаць продкаў. Лічылася, што трэба прынесці тры жывёльныя ахвяры – свініна, бараніна і кураціна (забяспечаныя людзі маглі ахвяраваць засмажаныя цалкам тушы свінні, барана і курыцы). У якасці ахвярапрынашэння выкарыстоўвалі таксама рыбу, гародніну, чай, віно і г. д. У правінцыі Фуцзянь віно лілі на магільную пліту, а гуандунцы разлівалі віно вакол магіл (“кармілі продкаў”). У Фуцзяні і на Тайвані на магілы клалі бабы з рысам, медныя грошы і цвікі, якія сімвалізавалі адпаведна багацце ежы, заможнасць і здароўе роду. Гаспадар апускаўся на калені, прамаўляў кароткую малітву і тры разы кланяўся. Услед за ім кланяліся і ўсе астатнія прадстаўнікі роду. У дар душам памерлых, а таксама багам, спальвалі пачак “ахвяравальных грошай”. Затым наладжвалася частаванне ўсіх членаў сям’і.

Кітайскі абрад наведвання магіл нярэка характарызуецца перабольшанай урачыстасцю: напрыклад, у правінцыі Шэньсі сябры або знаёмыя, што сустрэліся на могілках, павінны былі прывітаць адзін аднаго паклонамі да зямлі шэсць-сем разоў. Прывітанне паўтаралася тройчы і займала шмат часу. Па ўсім Кітаі прынята пакідаць на магілах продкаў пачак папяровых грошай, прыціснуты каменем або кавалкам зямлі. Акрамя таго, ахвяравальныя грошы прывязвалі да дрэў каля сямейных магіл. У Нанкіне да дрэў прывязвалі доўгія

папяровыя стужкі. Гуандунцы абкладвалі краі магілы галінкамі цукровага трыснягу, ракавінкамі вустрыц і панцырамі крабаў. Жыхары Тайваня клалі на магілу яечныя шкарлупкі.

Свята Цынмін і звязаныя з ім абрады сімвалізуюць шанаванне памерлых продкаў, пераёмнасць пакаленняў, а таксама выконваюць практычную мэту – засцерагаюць сямейныя магілы ад замаху з боку ўладальнікаў суседніх участкаў ці былога гаспадара зямлі. Папяровыя грошы і рэшткі ежы сведчылі, што магілы знаходзяцца пад аховай жывых нашчадкаў. Акрамя таго, свята было нагодай для збору ўсіх сваякоў і дэманстрацыі цесных сямейных сувязей. Па ўсім Кітаі пасля ахвярапрынашэння наладжвалася частаванне для ўсіх членаў сямейнага клана.

Ва ўласна гарадской кітайскай культуры вясновы абрад наведвання магіл ператварыўся ў своеасаблівы пікнік, які атрымаў назву “гуляць па вясне, любавання пейзажам”. Святочная прагулка надзялалася магічнымі ўласцівасцямі. У правінцыі Гуандун жанчыны спецыяльна да дня Цынмін куплялі веер з прамасленай паперы, цэлы дзень насілі яго з сабой, а вярнуўшыся дахаты, вешалі на вароты ў якасці абярэга.

У гэты дзень запускаяць паветраных змеяў, што сімвалізавала выгнанне нечысці. Да змеяў або ўдоўж ніткі прывешваюць гірлянды рознакаляровых маленькіх ліхтарыкаў, якія таксама называюць “чароўнымі”.

Цынмін вядомы і як свята пасадкі дрэў. У большасці раёнаў Кітая адным месцам, дзе растуць дрэвы, з’яўляюцца могілкі ці горы (там жывуць душы памерлых). Аб сувязі культу продкаў з культурам дрэў можна меркаваць і на аснове звычаю прывязваць да дрэў на могілках зробленыя з белай (“срэбранай”) паперы ахвяравальныя грошы. Выключнае значэнне ў дні свята Цынмін надавалася вярбе, якая ў народнай культуры выступала сімвалам сувязі жывых з памерлымі. У дзень памінання памерлых галінкамі вярбы ўпрыгожвалі сямейныя магілы. Таксама іх вешалі пад дахам дома і на вароты. У сярэднявечным Кітаі існаваў звычай прымацоўваць да варотаў галінкі вярбы і адбіваць паклоны продкам ў тым кірунку, куды ўказваюць галінкі.

Такім чынам, прыведзены матэрыял дазваляе зрабіць вывад, што паміж беларускімі і кітайскімі абрадамі і звычаямі, звязанымі з культурам продкаў, шмат агульнага. Правядзенне абрадавых рытуалаў “было накіравана на тое, каб залагодзіць душы продкаў, заслужыць іх спрыянне ў жыцці і ў гаспадарцы” [4]. Трывалае існаванне такіх святаў у наш час сведчыць пра душэўную патрэбу жывых ушанаваць памяць памерлых.

Спіс выкарыстаных крыніц

- 1 Баранов, И. Г. Верования и обычаи китайцев / И. Г. Баранов ; Сост. К. М. Тertiцкий; Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова, Ин-т стран Азии и Африки. – М. : Муравей-Гайд, 1999. – 302 с.
- 2 Джарылгасинова, Р. Ш. Календарные обычаи и обряды народов Восточной Азии. Годовой цикл / Р. Ш. Джарылгасинова, М. В. Крюков. – М. : Изд-во Наука. Главная редакция восточной литературы. – 1989. – 360 с.
- 3 Эберхард, В. Китайские праздники / В. Эберхард. – М. : Изд-во Наука. Главная редакция восточной литературы. 1977. – 128 с.
- 4 Беларуская міфалогія : Энцыклапед. слоўн. / С. Санько, Т. Валодзіна, У. Васілевіч і інш. – Мінск : Беларусь, 2004. – 592 с.

УДК 811.58+ 81’25:008

В. А. Панченко

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА РУССКИХ ПЕСЕН НА КИТАЙСКИЙ ЯЗЫК

Рассмотрено понятие «перевод песни» как перевод особого вида. Проанализированы переводческие трансформации в песенном переводе с русского языка на китайский на примере перевода песни на слова М. Исаковского «Катюша».